

Úvodní lekce o latinské výslovnosti.

Mluvnická terminologie.

Latinské samohlásky jsou stejné jako v češtině. Jsou krátké nebo dlouhé. Kvantita samohlásek se v latinských textech neoznačuje. Pouze v učebnicích a cvičných textech bývá dlouhá samohláska označena vodorovnou čárkou nad písmenem (*fēmina* = žena). Je-li třeba zdůraznit, že jde o naopak krátkou samohlásku, označuje se obloučkem nad písmenem (*dāre* = dávat).

Z dvojhlásek, které se v latině vyskytují, upozorníme zvláště na psané *ae* a *oe*, obě se vyslovují jako *é* (*fēminae* čti *fēminé* = ženy, *poena* čti *péna* = trest). Dvojhláska *oe* ve slovech řeckého původu se vyslovuje tak, jak se píše (*poēta* = básník). V případě setkání předpony zakončené na *-o-* se základem slova na *e-* o dvojhlásku nejde a čteme též s plnou artikulací obou samohlásek. Značení v cvičebních textech a slovnících bývá v tomto případě pomocí dvou teček nad *e* (*ě*), např. *coērcitiō* čti *koercicijó* = držení v mezích, trestání.

U souhlásek a souhláskových skupin se zmíníme o výslovnosti rozdílné od češtiny:

c před a, o, u, před jinou souhláskou a na konci slova čti *k* (*caput* čti *k*aput = hlava, *contrā* čti *k*ontrá = proti, *culpa* čti *k*ulpa = vina, čin z nedbalosti, *cliēns* čti *k*lijéns = svěřenec, chráněnc, *hoc* čti *hok* = toto)

c před e, i, ae, oe čti *c* (*cella* = komora, *cīvis* = občan, *caecus* čti *cékus* = slepý, *coeptum* čti *céptum* = začaté dílo)

di, ti, ni čti *dy, ty, ny* (*dictum* čti *dyktum* = výrok, *tīmor* čti *tymor* = strach, *nīhil* čti *nyhyl* = nic)

ti + samohláska čti *ci* (*amīcitiā* čti *amícicija* = přátelství)

sti + samohláska čti *sty* (*Sallustius* čti *salustyjus*)

ph (vyskytuje se ve slovech řeckého původu) čti *f* (*phalanx* čti *f*alanks = šik pěchoty)

s mezi dvěma samohláskami čti *z* (*causa* čti *kauza* = právní věc, příčina)

x mezi dvěma samohláskami čti *gz* (*exemplum* čti *egzemplum* = příklad).

Latina označovala hláskou *i* nejen samohlásku, ale i polosamohlásku ***j***, proto čteme polosamohláskové *i* na začátku slova před samohláskou nebo uvnitř slova mezi samohláskami jako ***j*** (*iūs* čti *jús* = právo, *iūdex* čti *júdeks* = soudce, *maior* čti *major* = větší, starší), *i* mezi souhláskou a samohláskou jako ***ij***, tj. vlastně vyslovujeme dvě slabiky (*iustitia* čti *jústycija* = spravedlnost, *condiciō* čti *kondycijó* = podmínka, postavení, *diēs* čti *dyjés* = den).

Jako polosamohlásku čteme někdy také hlásku ***u***, zejména ve skupinách ***ngu*** a ***qu***, kde čteme *ngv* a *kv* (*lingua* čti *lingva* = jazyk, *sanguis* čti *sangvis* = krev, *aqua* čti *akva* = voda, *quaestiō* čti *kvéstyjó* = otázka, vyšetřování). Také ve skupině ***su*** + samohláska čteme ***v***, tvoří-li skupina jednu slabiku (*consuētūdō* čti *kónsvétúdó* = zvyk, obyčej).

Délka slabik v latině je buď přirozená (*nātūrā*), tj. slabika je dlouhá, obsahuje-li dlouhou samohlásku (*persōna* = osoba), nebo polohová (*positiōne*), je-li za krátkou samohláskou ve slabice souhlásková skupina (*absēntia* = nepřítomnost). Souhlásková skupina, jejímž druhým členem je plynná souhláska (*l*, *r*), poziční délku netvoří (*dīplōma* = pověřovací list, *tenebrae* = temnota, přízvuk *diplóma*, *ténebrae* - viz dále).

Přízvuk v latině se řídí délkou předposlední slabiky: je-li předposlední slabika dlouhá, ať přirozeně či pozičně, je přízvučná (*cōnātus* = pokus, *possessor* = držitel), je-li předposlední slabika krátká, je přízvuk na třetí slabice od konce (*dominus* = vlastník).

Latinská mluvnická terminologie

nejčastější termíny užívané při výkladu jmenného systému:

skloňování	<i>deklinace</i>	
podstatné jméno	<i>substantivum</i>	(zkratka subst.)
přídavné jméno	<i>adjektivum</i>	(adj.)
rod mužský	<i>maskulinum</i>	(m.)
rod ženský	<i>femininum</i>	(f.)
rod střední	<i>neutrum</i>	(n.)
číslo jednotné	<i>singulár</i>	(sg.)
číslo množné	<i>plurál</i>	(pl.)

1. pád	<i>nominativ</i>	(nom.)
2. pád	<i>genitiv</i>	(gen.)
3. pád	<i>dativ</i>	(dat.)
4. pád	<i>akuzativ</i>	(ak., acc.)
5. pád	<i>vokativ</i>	(vok.)
6. pád	<i>ablativ</i>	(abl.)

nejčastější termíny užívané při výkladu slovesného systému:

časování	<i>konjugace</i>	
čas přítomný	<i>prézens</i>	(préz., praes.)
čas minulý		
nedokonavý	<i>imperfektum</i>	(impf.)
dokonavý	<i>perfektum</i>	(perf.)
čas předminulý	<i>plusquamperfektum</i>	(plsqpf., plpf.)
čas budoucí	<i>futurum</i>	(fut.)
způsob oznamovací	<i>indikativ</i>	(ind.)
způsob rozkazovací	<i>imperativ</i>	(imp.)
způsob spojovací	<i>konjunktiv</i>	(konj., coni.)
rod činný	<i>aktivum</i>	(akt., act.)
rod trpný	<i>pasivum</i>	(pas., pass.)

jmenné tvary:

neurčitek	<i>infinitiv</i>	(inf.)
příčestí	<i>participium</i>	(part., pt.)
(bez českého názvu)	<i>gerundivum</i>	
	<i>gerundium</i>	
	<i>supinum</i>	

nejužívanější termíny u slov neohebných:

příslovce	<i>adverbium</i>
citoslovce	<i>interjekce</i>